

אנחנו נעסוק בנושא שגם קשור לפרשה שלנו, אבל בעצם מזוויית אחרת לגמרי – מצוות קידוש החודש ועניינו של ראש חודש.

אני רוצה שניכנס לנושא הזה דרך פרק מאוד מעניין וחשוב בספר שמואל א'. הפרק הזה, או לפחות חלקו, הוא ההפטרה שמפטירים בשבת שהיא ערב ראש חודש, הפטרת 'מחר חודש', כשהמקור לדבר הזה זו הגמרא במגילה¹ 'ראש חודש שחל להיות בשבת מפטירין מדי חדש בחדשו. חל להיות באחד בשבת, מאתמולי, הכוונה בשבת, 'מפטירין ויאמר לו יהונתן מחר חדש'. והשאלה הגדולה היא 'מה עניין שמיטה להר סיני, מה הקשר בין ההפטרה הזו לבין העובדה שראש חודש חל ביום ראשון? כמובן חוץ מזה שכתוב 'מחר חדש' – אבל כמובן זה מאוד מוזר, כי אם ראש חודש חל ביום שני נמצא איזושהי הפטרה שכתוב בה יום שני? הקשר בדרך כלל בין ההפטרה לבין הפרשה או לבין האירוע הוא קשר מהותי, קשר מן העניין, ולא כאשר הקשר הוא מאוד טכני ורק בגלל המילים שכתובות, כגון 'מחר חדש'. זה מוזר. נבין – ההפטרה הזו של 'מחר חדש' היא הפטרה שדוחה הפטרות אחרות, היא הפטרה שיש לה קדימות. תוספות במגילה כותבים שיש לה כוח יותר אפילו מהפטרות 'השמים כסאי'. אז לבוא ולהגיד שרק בגלל שצירוף המילים 'מחר חדש' מופיע שם, זה מה שנותן את כל ההצדקה להפטיר את ההפטרה הזו?

לפני שניכנס לפרק הזה, אני רוצה להביא את התשובה שענה יהודי בשם הרב מאיר בלומנפלד, שהיה רב בניו ג'רזי בארצות הברית, הוא כתב ספר שנקרא 'נתיבות הנביאים', והוא בעצם אומר שהתשובה לכך מתבססת על גמרא במסכת ראש השנה² – 'רבי חייא חזייה לסיהרא דהוי קאי בצפרא דעשרים ותשעה'. זאת אומרת, רבי חייא ראה שהלבנה מאירה בבוקר של כ"ט, זה היה כ"ט באלול. 'שקל קלא פתק ביה', לקח חתיכת אדמה וזרק לכיוון הירח. 'אמר, לאורתא בעינא לקדושי בך ואת קיימת הכא? זיל אכסי'. כלומר, בלילה אנחנו רוצים לקדש אותך, למחר אנחנו רוצים לקדש אותך, ואתה גלוי? לך תתכסה! אל תהרוס לנו את קידוש החודש. מה הייתה הנקודה? רש"י מסביר על פי הגמרא לפני כן, שבעשרים וארבע השעות האחרונות של החודש, הירח של החודש הקודם נעלם והירח של החודש הבא עדיין לא מתגלה. ולכן, אם רוצים לקדש את החודש למחרת אז צריך שעשרים וארבע שעות לפני כן לא יראו את הירח. אם רואים את הירח זאת אומרת שאי אפשר לקדש אותו ביום שלמחרת. וכיוון ששם היה חשבון לבית הדין שרצו לקדש את אותו יום שלמחרת – שלא יהיה לי באלול אלא א' בתשרי, ראש השנה, והסיבה הייתה כדי שיום הכיפורים לא יצא צמוד לשבת, אז לכן רצו לקדש דווקא את אותו יום אז ר' חייא אומר לירח מה אתה עושה פה, לך תיעלם. זה הסיפור. ואז אומרת הגמרא, 'אמר ליה רבי לר' חייא זיל לעין טב וקדשי לירחא ושלח לי סימנא דוד מלך

¹ תלמוד בבלי מסכת מגילה, ל"א.
² כ"ה.

ישראל חי וקיים'. מסביר רש"י³ – זיל לעין טב וקדשי – דואג היה שלא ירננו עליו בני עירו כשיקדשנו למחר לפי שראוה ישנה כל יום עשרים ותשעה וסלק תלונותם מעלי'. זאת אומרת, לפי הפירוש הזה של רש"י זה בהמשך לסיפור הקודם – ראו את הירח בכ"ט באלול, ורבי שולח את רבי חייא בגלל הסיפור של יום הכיפורים לעין טב, שם ישבו הסנהדרין, והוא שולח אותו לשם לקדש את החודש, ורבי אומר לו תעשה שם את קידוש החודש כי שם לא ראו. אם זה יהיה פה אנשים יגידו מה זאת אומרת, איך הוא מקדש את החודש, הרי ראינו את הירח ביום כ"ט.

אז הוא שלח אותו לעין טב לקדש שם את החודש, ואמר לו 'שלח לי סימנא דוד מלך ישראל חי וקיים', כסימן שאכן קידשו. ולמה 'דוד מלך ישראל חי וקיים'? אומר פה רש"י – 'דוד מלך ישראל – נמשל כלבנה שנאמר בו כסאו כשמש נגדי כירח יכון עולם'. אז דוד מלך ישראל נמשל ללבנה, וממילא סימן לקידוש החודש זה דוד מלך ישראל חי וקיים. מתי אנחנו אומרים 'דוד מלך ישראל חי וקיים'? בקידוש הלבנה.

אז בא הרב מאיר בלומנפלד ואמר שזו הסיבה שבגללה אנחנו קוראים את הפטרת 'מחר חדש' בערב ראש חודש. למה? כי הפטרת מחר חודש עוסקת בברית שבין דוד ליונתן, שזה בעצם 'דוד מלך ישראל חי וקיים', וכיוון שהגמרא אומרת שהסימן שרבי יהודה הנשיא ביקש זה 'דוד מלך ישראל חי וקיים', לכן זה הנושא שאנחנו מפטירים בו בערב ראש חודש. תשובה נחמדה, אך עדיין לא משכנעת. ננסה ללמוד את הפרק, להבין את היסוד של הפרק, ומתוך זה להבין למה התכוון הרב בלומנפלד. הרקע לסיפור הפרק בספר שמואל הוא ששאל עוין את דוד ורוצה להורגו, כמה וכמה פעמים הוא כבר ניסה לזרוק עליו את החנית שלו. אנחנו יודעים שאת שאל אוחות רוח רעה והוא ניסה להרוג את דוד ולא הצליח. יונתן הצליח להביא את שאל לכך שיישבע 'חי ה' אם יומת' על כך שלא יהרוג את דוד. עם כל זה שאל עדיין מנסה להרוג את דוד, דוד בורח ממנו, בורח לשמואל לניו ברמה, שאל גם כן מגיע לשם ואז מתחיל הפרק שלנו⁴;

"וַיִּבְרַח דָּוִד מִנְיֹוֹת בְּרָמָה וַיָּבֵא וַיֹּאמֶר לְפָנָי יְהוֹנָתָן מָה עָשִׂיתִי מָה עֲוֹנִי וַיְמַח חֲטָאתִי לְפָנָי אָבִיךָ כִּי מִבְּקֶשׁ אֶת נַפְשִׁי: וַיֹּאמֶר לוֹ חָלִילָה לֹא תִּמְוֹת הִנֵּה לֹא יַעֲשֶׂה אָבִי דָּבָר גְּדוֹל אוֹ דָּבָר קָטָן וְלֹא יִגְלֶה אֶת אֲזְנֵי וַיִּמְדוּעַ יִסְתִּיר אָבִי מִמֶּנִּי אֶת הַדָּבָר הַזֶּה אֵין זֹאת", לא יכול להיות, הרי אני האדם הכי קרוב אל אבא שלי, לא יכול להיות ששאל יעשה משהו בלי שהוא יגלה לי לפני כן, והוא לא אמר לי שום דבר. "וַיִּשְׁבַּע עוֹד דָּוִד וַיֹּאמֶר יְדַע יְדַע אָבִיךָ כִּי מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וַיֹּאמֶר אֵל יְדַע זֹאת יְהוֹנָתָן מִן יַעֲצֵב וְאוֹלָם כִּי ה' וְחֵי נַפְשֶׁךָ כִּי כָּפַשְׁע בֵּינִי וּבֵין הַמָּוֹת". אומר לו דוד, מאוד יכול להיות שאבא שלך לא מגלה לך בגלל שהוא לא רוצה שתתעצב כי הוא יודע שאתה חבר מאוד טוב שלי. אבל תדע לך 'כפשע ביני ובין

³ שם.

⁴ שמואל א', פרק כ'.

המות'. מרחק פסיעה. "ויאמר יהונתן אל דוד מה תאמר נפשך ואעשה לך. ויאמר דוד אל יהונתן הנה חדש מחר", מחר הולכת להיות סעודת ראש חודש. "ונאנכי ישב אשב עם המלך לאכול ושלחתני ונסתרתני בשדה עד הערב השלשית". "אנכי ישב אשב הכוונה היא אני אמור לשבת, אמור לשבת יחד עם המלך לסעודה, ואני אסתתר בשדה עד הערב השלשית". "אם פקד ופקדני אביך ואמרתי נשאל נשאל ממני דוד לרוץ בית לחם עירו כי זבח הימים שם לכל המשפחה". כלומר, אם אבא שלך ישאל איפה אני תגיד לו שדוד ביקש ממני ללכת לבית לחם, יש להם שם זבח משפחה. "אם זה לא יאמר טוב שלום לעבדך", אם שאול יגיד מאה אחוז, סימן שהיחסים ביננו תקינים. "ואם חרה וחרה לו דע כי כלתה הרעה מעמו". תדע לך שהוא כבר גמר עלי. "ועשית חסד על עבדך כי בברית הנה הבאת את עבדך עמך ואם יש בי עון המיתני אתה ועד אביך למה זה תביאני". אם אני לא בסדר תהרוג אותי אתה, למה תביא אותי לאביך. ועוד פעם יונתן אומר – "ויאמר יהונתן חלילה לך כי אם ידע אדע כי כלתה הרעה מעם אבי לבוא עליך ולא אתה אגיד לך". זה נשמע כאילו דוד לא נותן אמון ביונתן. הם היו חברים כל כך טובים הרי, האהבה ביניהם הייתה אהבת נפש, ודוד לא נותן אמון ביונתן. ויונתן אומר לו מה נראה לך, אתה חושב שאני לא אגיד לך? נראה לך שיכול להיות כזה דבר? "ויאמר דוד אל יהונתן מי יגיד לי או מה יענך אביך קשה", איך אני אדע מה אבא שלך אמר, אם אמר דבר טוב, או אולי דבר קשה? "ויאמר יהונתן אל דוד לכה ונצא השדה ונצאו שניהם השדה: ויאמר יהונתן אל דוד יהוה אלהי ישראל, לשון שבועה, "כי אחקר את אבי כעת מחר השלשית", בערב השלישית, "והנה טוב אל דוד ולא" – אם חלילה לא יהיה טוב, "אז אשלח אליך וגלית את אונך: כה יעשה יהוה ליהונתן וכה יסיף כי ייטב אל אבי את הרעה עליך וגלית את אונך ושלחתך והלכת לשלום ויהי ה' עמך כאשר יהיה עם אבי". זאת אומרת, מה יונתן אומר? אני אחקור את אבא שלי ומה תהיה התשובה, מה יונתן חושב ששאל יענה? ויאמר יהונתן אל דוד ה' אלקי ישראל כי אחקר את אבי כעת מחר השלשית והנה טוב אל דוד. הוא לקח בחשבון שגם אולי לא, אבל הוא היה מאוד אופטימי. ואם לא אז אשלח אליך וגלית את אונך... כי ייטב אל אבי את הרעה אליך, זאת אומרת, אם חלילה ייטב בעיני אבי לעשות לך רעה, וגלית את אונך ושלחתך והלכת לשלום ויהי ה' עמך כאשר היה עם אבי. "ולא אם עודני חי ולא תעשה עמדי חסד ה' ולא אמות: ולא תכרת את חסדך מעם ביתי עד עולם ולא בהכרת יהוה את אבי דוד איש מעל פני האדמה: ויכרת יהונתן עם בית דוד ובקש ה' מיד אבי דוד". המפרשים פה אומרים שזה לשון סגינהור. כלומר, יונתן כרת ברית עם דוד שדוד ישמור על המשפחה שלו, המשפחה של יונתן, זה המשפחה של שאול, המשפחה של אויבי דוד. הברית נכרתה שדוד ישמור על המשפחה של יונתן, ולא אז מה יקרה? יבקש ה' מיד אבי דוד, כלומר, הקב"ה יפרע את החוב של הברית מדוד בעצמו. "ויוסף יהונתן להשביע את דוד באהבתו אתו כי אהבת נפשו אהבו" ומכאן מתחילה ההפטרה - "ויאמר לו יהונתן מחר חדש ונפקדת כי יפקד

מוֹשֶׁבֶד: "וְשִׁלְשֶׁת תָּרַד מְאֹד וּבָאתְךָ אֶל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה", הַכוּוֹנָה הַיָּא לַיּוֹם חוֹל, בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ לֹא עָשׂוּ מִלֵּאכָה. הַהֲלָכָה הַיּוֹם גַּם כֵּן שְׁנַיִם נוֹהֲגוֹת לֹא לַעֲשׂוֹת מִלֵּאכָה, לֹא כְמוֹ שַׁבַּת אֲלֵא מִלֵּאכּוֹת כְּבִדּוֹת, מִלֵּאכּוֹת שְׁדוֹרְשׁוֹת הַרְבֵּה הַתַּעֲסָקוֹת. "וְיִשְׁבֶּתְךָ אֶצֶל הָאָבִן הָאֶזְלִי". אַתָּה תִּתְחַבֵּא בַשָּׂדֶה, תִּשָּׁב לַיַּד הָאָבִן הָאֶזְלִי, אָבִן שֶׁהֵייתָ סִימָן לְאֲנָשִׁים שֶׁהוֹלְכִים, מִלְּשׁוֹן 'אֶזְלִי', סִימָן דְּרַכִּים. "וְאֲנִי שִׁלְשֶׁת הַחֲצִים צָדָה אֲוֹרָה לְשִׁלַּח לִי לְמִטְרָה: וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת הַנֶּעֱרָר לְךָ מִצָּא אֶת הַחֲצִים אִם אָמַר אִמֹר לְנֶעֱרָר הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּךָ וְהִנֵּה קָהְנוּ וּבָאָה כִּי שְׁלוֹם לְךָ וְאִין דְּבָר חֵי ה': וְאִם כֹּה אָמַר לְעֵלְמִי הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּךָ וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה: וְהַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבְרַנּוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד עוֹלָם". זֹאת אוֹמֵרְתָּ, אִם אֲנִי אֲגִיד 'הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּךָ וְהִנֵּה, סִימָן שֶׁתְּבוֹא לְהִנֵּה, וְאִם אֲנִי אֲגִיד 'מִמֶּךָ וְהִלָּאָה', סִימָן שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לְבָרוּחַ מִכָּאן. "וְיִסְתַּר דָּוִד בְּשָׂדֶה וַיְהִי הַחֲדָשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל הַלְּחָם לְאֶכֹּל: וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל מוֹשֶׁבֶד כְּפַעַם בְּפַעַם אֶל מוֹשֶׁבֶד הַקִּיר וַיִּקַּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנָּר מִצַּד שְׂאוֹל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד". סִיפּוֹר שֶׁלֶם סָבִיב הַעֲנִיין שֶׁל הַמְּקוֹמוֹת. שְׂאוֹל יוֹשֵׁב צְמוּד לְקִיר כִּי הוּא מִפְּחַד, כֹּל הַתְּקוּפָה הוּא נִמְצָא בַּפְּחַד מְאֹד גָּדוֹל. בְּאוֹפֶן טְבַעִי יוֹנָתָן הִיָּה צָרִיךְ לְשַׁבֵּת לַיַּד שְׂאוֹל, אֲבָל אֲבִנָּר מִחֲלִיף אֶת יוֹנָתָן וַיֹּשֶׁב לַיַּד שְׂאוֹל. לְמָה יוֹנָתָן עָבַר מְקוֹם, אֲנַחְנוּ עוֹד לֹא יוֹדְעִים, תִּיכַף נִרְאָה מֵהַ קוֹרָה. "וְלֹא דִבְרַר שְׂאוֹל מֵאוֹמְרָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אָמַר מִקִּרְהָ הוּא בְּלִתִּי טְהוֹר הוּא כִּי לֹא טְהוֹר". אוֹלִי קָרִי לַיְלָה, טוֹמָאָה, אוֹלִי לְכֵן דוֹד לֹא בָא. "וַיְהִי מִמְּחִרַת הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד וַיֵּאמֶר שְׂאוֹל אֶל יְהוֹנָתָן בְּנֵו מְדוּעַ לֹא בָא בְּךָ? שִׁי גַם תָּמוֹל גַּם הַיּוֹם אֶל הַלְּחָם: וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת שְׂאוֹל נִשְׂאֵל נִשְׂאֵל דָּוִד מִעֲמָדִי עַד בֵּית לְחָם: וַיֵּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צָוָה לִי אֲחִי וְעַתָּה אִם מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲמַלְטָה נָא וְאֶרְאָה אֶת אֲחִי עַל כֵּן לֹא בָא אֶל שְׁלַחְךָ הַמֶּלֶךְ". אֲנִי מוֹכֵרָה לְהַגִּיד פֶּה דְּבָרִים נִפְלָאִים שֶׁשִּׁמְעֵתִי מֵהֵרֵב וַיִּנֵּר – הַנִּיסוּחַ שֶׁל הַתְּשׁוּבָה הוּא כֹּל כֵּךְ אוֹמֵלֵל. מֵהַ זֹאת אוֹמֵרְתָּ וְהוּא צִוּוּה לִי 'אֲחִי? מֵהַ הַכוּוֹנָה? 'שִׁלַּחְנִי נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צוּה לִי אֲחִי – עַל אִיזָה 'אֲחִי' הוּא מְדַבֵּר? הַמְּשַׁמְעוֹת הֵיָה שְׁדוּד אִמֹר לְיוֹנָתָן אֲחִי צִוּוּה לִי לְבוֹא לְסַעוּדָה, זֶה בַּעֲצַם מֵהַ שִׁיּוֹנָתָן רָצָה לְהַגִּיד. אֲבָל כְּשִׁיּוֹנָתָן אוֹמֵר אֶת זֶה לְשְׂאוֹל הוּא אוֹמֵר 'וְהוּא צוּה לִי אֲחִי', זֹאת אוֹמֵרְתָּ, דוֹד וְאֲנִי אֲחִים... עַכְשָׁיו, שְׂאוֹל עֲצָמוּ נִמְצָא גַם בַּפְּחַד נוֹרָא וְגַם בְּכַעַס נוֹרָא עַל דוֹד, וְהִנֵּה הֵבֵן שְׁלוֹ אוֹמֵר יֵשׁ זָבַח מִשְׁפָּחָה לְדוֹד וְהוּא צִוּוּה לִי 'אֲחִי'... רַק מֵהַ שֶׁהִיָּה חֲסֵר זֶה שְׁדוּד יִזְמִין גַּם אֶת יוֹנָתָן אֲלֵינוּ. וְאִזּוֹ אוֹמֵר יוֹנָתָן, מִמְּשִׁיךְ לְצַטֵּט אֶת דוֹד, 'וְעַתָּה אִם מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲמַלְטָה נָא וְאֶרְאָה אֶת אֲחִי' – נוֹ, בְּאַמְתָּ. הוּא בִּיקֶשׁ לְהִימְלֵט, מִמִּי? מִשְׂאוֹל. זֶה נִיסוּחַ מְאֹד אוֹמֵלֵל, מְאֹד עֲצוּב. וְכַשְׂשׂאוֹל שׁוֹמַע אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּוּ - "וַיִּחַר אֶף שְׂאוֹל בְּיְהוֹנָתָן וַיֵּאמֶר לוֹ בְּךָ נִעְנַת הַמְּרָדוֹת", וְכַדְּבָרִי רִשִׁי, אֲמַא שֶׁלְךָ סוֹרֵרְתָּ וְאַתָּה סוֹרֵר, מִמֶּשׁ כּוֹעֵס עֲלַי, "הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי בַּחַר אֶתָּה לְכֵן יֵשִׁי לְבָשֶׁתְךָ וּלְבָשֶׁת עֲרוֹת אֲמָדִי". לְמָה זֶה מְבִיִּישׁ גַּם אֶת אֲמַא שְׁלוֹ? בְּרוּר, הֵבֵן שֶׁלָּה אֲמֹר לְהִיּוֹת מֶלֶךְ. אִם אַתָּה בּוֹחֵר בְּדוֹד, זֹאת אוֹמֵרְתָּ שֶׁאַתָּה לֹא תִּהְיֶה הַמֶּלֶךְ. וְאִם אַתָּה לֹא תִּהְיֶה הַמֶּלֶךְ אִזּוֹ כִּנְרָאָה שֶׁאַתָּה מִחוּץ לְנִישׁוּאִין אוֹ

משהו כזה, אתה כנראה לא ממני. אתה מבייש את אמא שלך כי זה אומר שאמא שלך זינתה. ואז שאול אומר ליונתן - "כי כל הימים אשר בן נשי חי על האדמה לא תכון אתה ומלכותך..." מה שאול אומר ליונתן? הוא אומר לו, אתה לא תופס את הסיפור? מה אתה חושב, שאני עושה את כל העסק הזה בשבילי? אני עושה את זה בשבילך, כדי שאתה תהיה מלך, איך אתה עושה כזה מין דבר? "ועתה שלח וקח אתו אלי כי בן מנת הוא: ויען הונתן את שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה: ויטל שאול את הננית עליו להפתו", אתם מבינים עכשיו למה יונתן עבר מקום? הוא הבין שהוא הולך להגיד משהו שהולך אולי להרתיח את אבא שלו. "ויידע הונתן כי קלה היא מעם אביו להמית את דוד: ויקם הונתן מעם השלחו בחרי אף ולא אכל ביום החדש השני לחם כי נעצב אל דוד כי הקלמו אביו" - לא ברור אם 'הכלימו' זה הכלים את דוד, יונתן, או שניהם. הרי כל העסק הזה קרה לפני כולם, זו הייתה סעודה עם כל האנשים מסיב. "ויחי בפקר ויצא הונתן השדה למועד דוד ונער קטן עמו: ויאמר לנערו רץ מצא נא את החצים אשר אנכי מורה הנער רץ והוא נרה החצי להעברו: ויבא הנער עד מקום החצי אשר נרה הונתן ויקרא הונתן אחר הנער ויאמר הלא החצי ממך והלאה" - המצודות מסביר מה הכוונה? שיונתן ירה את החץ השני, כלומר הנער רץ למקום של החץ הראשון, אבל היו שלושה חיצים. אז בזמן שהנער רץ למקום של החץ הראשון יונתן יורה עוד חץ אחד יותר רחוק ואז הוא אומר לנער, הלא החצי ממך והלאה, וזה הסימן לדוד שצריך לברוח. "ויקרא הונתן אחר הנער מהרה חושה אל תעמד וילקט נער הונתן את החצים ויבא אל אדניו: והנער לא ידע מאומה אף הונתן ודוד ידעו את הדבר: ויתן הונתן את כליו אל הנער אשר לו ויאמר לו לך הביא העיר: הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו איש את רעהו ויבכו איש את רעהו עד דוד הגדיל: ויאמר הונתן לדוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה ביני ובינך ויבין ורעי ויבין ורעה עד עולם".

הסיפור הזה של החיצים הוא סיפור מאוד מוזר. הרי בעצם דוד ויונתן סיכמו ביניהם לעשות סימן, ממך והנה, ממך והלאה - ובסופו של דבר מה קורה? יונתן נותן את החיצים לנער, אומר לו לך תחזור לעיר, ואז דוד יוצא והם מדברים ביניהם ובוכים ומשתחווים, אז בשביל מה צריך את החיצים? אז סתם שיקבעו להיפגש בשדה וגמרנו. יונתן היה יכול להגיד לדוד תשמע, ביום השלישי אני אצא עם הנער שלי ונשחק יחד כדורגל, אחר כך אני אתן לנער את הכדור ואשלח אותו חזרה לארמון, ואז ברגע שהנער יחזור לארמון תצא ונדבר. אז אפשרות אחת היא שהם לקחו בחשבון שאולי הם לא יוכלו להיפגש, החיצים הם בעצם תוכנית גיבוי שבדיעבד התבררה כמיותרת.

אני רוצה להציע כיוון אחר ששמעתי מהרב וינר בשם הרב מדן. לפני שנלך בכיוון הזה אני רוצה שנראה דברים שכותב הרד"ק⁵, 'ויאמר לו חלילה - יש לשאול היאך היה מבטיחו יהונתן על שקר ואיך אמר לו ולא יגלה את אזני והלא לעיני כל היה רדפו ומבקש את נפשו'. כבר בפרקים הקודמים כתוב ששאל אמר לכל עבדיו להמית את דוד. איך אתה אומר לדוד כזה דבר? שאל אמר במפורש שהוא רוצה להרוג את דוד, מה יונתן חשב? 'אלא היה חושב יהונתן שלא היה בלב אביו להמיתו אחר שנשבע לו ואמר חי ה' אם יומת'. ניזכר כמה פסוקים לאחור בפרק י"ט פסוק ד' – "וידבר יונתן בדוד טוב אל שאול אביו ויאמר אליו אל יחטא המלך בעבדו בדוד כי לא חטא לך וכי מעשיו טוב לך מאד וישם את נפשו בכפו ויך את הפלשתי ויעש ה' תשועה גדולה לכל ישראל ראית ותשמח ולמה תחטא בדם נקי להמית את דוד חנם: וישמע שאול בקול יהונתן וישבע שאול חי ה' אם יומת", שאול נשבע. "ויקרא יהונתן את דוד ויגד לו יהונתן את כל הדברים האלו ויבא יהונתן את דוד אל שאול ויהי לפניו כתמל שלשם". אבל אחרי זה מה כתוב? "ותהי רוח ה' רעה אל שאול והוא בביתו ישב וחנתו בידו ודוד מנגן ביד ויבקש שאול להכות בחנית בדוד ובקיר ויפטר מפני שאול ויך את החנית בקיר ודוד נס וימלט בלילה ההוא". אז למרות ששאל נשבע, בכל אופן הוא מנסה להרוג את דוד, איך יונתן מסביר לעצמו את הדבר הזה? אומר הרד"ק – 'ומה שהיה מטיל לו החנית אחרי השבועה ומה ששלח לביתו לשמרו ולהמיתו ומה שהלך אחריו עד ניות ברמה להמיתו היה חושב יהונתן כי מפני רוח רעה שהיתה מבעתת אותו היה רוצה להמיתו בעוד שהיתה בו הרוח הרעה כי לא היתה לו רוח רעה אלא לעתים כמו שאמר והיה בהיות עליו רוח אלהים רעה אל שאול וכן לא ראינו שהיה רוצה להמיתו אחר השבועה אלא בהיות עליו רוח רעה לפיכך היה מבטיחו יהונתן כי היה יכול להשמר ממנו בהיות עליו רוח הרעה. ואף על פי שהיה לו לנגן לפניו בעת ההוא אף על פי כן היה יכול להשמר ממנו שלא יעמוד למולו'. כלומר, יונתן בעצם אומר לדוד תשמע, לאבא שלי יש שתי תקופות – יש לו את הזמנים שבהם הוא שפוי, הוא נורמאלי, ויש את הזמנים שבהם יש לו רוח רעה והוא בפחד נוראי, ובזמנים האלו הוא מסוגל לעשות הכל. אני סומך עליך שאתה יודע להיזהר מהרגעים האלו, שאתה יודע לזהות אצל אבא שלי את הקטעים שבהם שורה עליו רוח רעה ולא להיפגע. אבל בזמנים שבהם אבא שלי שפוי, שם ודאי שהוא לא רוצה להרוג אותך, הוא הרי נשבע. ממשיך הרד"ק ואומר 'ושאל היה בלבו להמיתו גם בלא עת רוח רעה', יונתן לא צדק בזה. 'אלא שלא היה מראה זה מפני השבועה שנשבע ליהונתן או כדי שלא יעצב יהונתן כמו שאמר לדוד והגידו לדוד מעבדי שאול האוהבים אותו כי בלב שאול להמיתו כי גלה להם והסתיר מיהונתן לפיכך נשבע דוד ואמר חי ה' וחי נפשך כי כפשע ביני ובין המות, ונראה כי החזירו יהונתן לפני אביו אחר מעשה ניות

⁵ רד"ק שם.

והיה בשולחן אביו כיום ביום כמו שאומר ואנכי ישב אשב עם המלך לאכול כלומר מנהגי לשבת עמו בשולחנו יום ביום'. יונתן עוד פעם החזיר את דוד. 'ואף על פי כן היה ירא דוד ואמר ליהונתן כי בזה יבחן הדבר אם יפקדהו כשלא יהיה שם ויאמר טוב שלום לעבדך כלומר כי שקר דברו לי המדברים אז היטב לבבו אלי'. זאת אומרת, דוד יודע משהו שיונתן לא יודע. יונתן היה בטוח שכל מה ששאל רודף אחרי דוד זה רק בגלל ההתקפים של הרוח הרעה, אבל אחרת הוא בסדר גמור איתו. ודוד יודע שיש פה משהו יותר מזה. זה גם מסביר את האופטימיות המאוד גדולה של יונתן. זוכרים? יונתן אומר אני אדבר עם אבא שלי ו"טוב אל דוד", הוא יגיד דברים טובים. מבחינת יונתן הוא היה לגמרי אופטימי, הוא אמר – אני יודע שאבא שלי לא רוצה ממך שום דבר. רק בזמן הפרנויה שלו הוא משתגע. לכן יונתן דיבר בצורה הזו.

ומה בעצם קרה? מה שקרה זה שבאותה סעודה שהיתה ביום השני עם שאול שם נחשפה לעיני יונתן התמונה האמתית במלואה, וזה משהו שיונתן לא ידע עליו בכלל. וזה מה שהנביא אומר בפסוקים ל"ב-ל"ג "ויען יהונתן את שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה ויטל שאול את החנית עליו להכתו וידע יהונתן כי כלה היא מעם אביו להמית את דוד". הידיעה הזו זו ידיעה שיונתן לא ידע לפני כן. הוא היה בטוח שאו שהכל בסדר לגמרי, או שמקסימום יש עכשיו איזו תקופה קצת לא טובה שעוברת על שאול, הוא נמצא ברוח רעה, נחכה שבוע שבועיים ותחזור בחזרה. אבל עכשיו התברר לו שזה לא כך. זה לגמרי מוחלט. זה מה שהתחדש ליונתן, והדבר הזה בעצם שינה את כל כללי המשחק.

ופה נגיע למה שאמר הרב מדן – חידוש בפשט של הפסוקים, אבל זה מסביר מאוד יפה את העניין של החיצים. בעצם מה הייתה התוכנית של יונתן ודוד? התוכנית שלהם הייתה לעשות את הסימן הזה, או ממך והנה או ממך והלאה, והמסר של יונתן לדוד היה או אתה יכול לחזור עכשיו לארמון או אתה צריך ללכת. אבל מה זה אומר אתה צריך ללכת? לכמה זמן אתה צריך ללכת? לכמה ימים. ולמה? בגלל שיונתן היה בטוח שזה רק עניין זמני, עד יעבור זעם ואז תחזור בחזרה. אלו היו הסימנים ביניהם. אבל פתאום יונתן מגלה שהסיפור הרבה יותר חמור. זה לא רק שדוד צריך לעזוב את הארמון לשבועיים ולחזור, נגמר העסק, אתה לא יכול לחזור לארמון בכלל בגלל שאבא שלי רוצה להרוג אותך ויהי מה. גם כשהוא לא ברוח רעה הוא רוצה להרוג אותך. על ההודעה הזו הם לא סיכמו שום סימן. את זה יונתן היה צריך להגיד לדוד. לזה לא היה מספיק הסימן של החיצים. והנה אנחנו מגיעים לסיפור החיצים ולפרשנות של הרב מדן. מה שהטריד את יונתן בסיפור החיצים זה – איך אני פוגש את דוד ואומר לו את האמת הזו שגיליתי? מה עשה יונתן? יונתן הולך עם הנער שלו, הוא לא יכול לצאת לבד. למה הוא לא יכול לצאת לבד? כי יחשדו בו. אז הוא הולך עם הנער, יוצא איתו לשדה. יונתן יורה חץ אחד - בעצם בשביל הסימן היה מספיק החץ האחד הזה, להגיד לו

ממך והלאה, ממך והנה, זה מספיק. מה עושה יונתן? יונתן יורה חץ שני – אבל החץ השני הזה היה קילומטר קדימה, או בלשון הפסוק 'להעבירו', יורה אותו הרחק לפניו. ואז מה קורה? הנביא בספר שופטים בסיפור עם פילגש בגבעה, במלחמה בין בני ישראל לבין בני בנימין, אז התיאור על בני בנימין היה שהם היו צלפים – קולע אל השערה ולא יחטיא. יונתן היה מבני בנימין, הוא היה צלף מדופלם, "קשת יהונתן לא נסוג אחור" יגיד אחר כך דוד בקינה על שאול ויונתן בגלבע. יונתן יורה את החץ ומפספס את המטרה במאות מטרים – זו טעות שמתאימה לטירון, אבל יונתן מפספס בכזו צורה? והנער מסתכל, מסתכל למעלה, רואה את החץ עובר מעליו כמה מאות מטרים והוא משתומם לגמרי, הוא לא מבין מה הסיפור – ויונתן צועק לו מה אתה עומד? רוץ קדימה לך תביא את החץ. למה יונתן עשה את הדבר הזה? בגלל שבזמן שהנער רץ קדימה יש זמן להיפגש עם דוד. באותו זמן. ואז יונתן נפגש עם דוד, הם מסכמים את הדברים, יונתן אומר לו את הכל, בוכים, משתחווים וכו', ואז הנער חוזר. הם לא היו אמורים להיפגש. המפגש נולד רק בגלל האפשרות השלישית שיונתן לא חשב עליה בכלל – דוד צריך לעזוב את הארמון לצמיתות כי אבא שלו רוצה להרוג אותו. הרווח הגדול של הפרשנות הזו זה שהחיצים בכלל לא היו מיותרים. זה לא שבדיעבד התברר שלא צריך אותם בכלל, לא, הסיפור באמת היה נצרך מאוד, רק כל הנקודה היא שיונתן הרוויח זמן על ידי כך שהוא שלח את הנער רחוק יותר ובאותו זמן הוא פגש את דוד ודיבר איתו. עוד סיבה שהופכת את הפרשנות להגיונית יותר – הסיבה שיונתן יצא עם הנער היא בגלל שאחרת היו חושדים בו. שאול רודף אחרי דוד, והוא יודע שיונתן ודוד חברים מאוד טובים. דוד לא נמצא כבר שלושה ימים. והנה יונתן יוצא לשדה, למה? לקטוף פרחים... הוא היה חושד בו, נכון? לכן הוא יוצא עם הנער. עכשיו, לפי מה שכתוב, הנער חוזר, יונתן אומר לו קח את החיצים ותחזור בחזרה לארמון. הנער מסתכל עליו ואומר לו רגע, ומה איתך? לא, אני נשאר פה, יש לי עוד כמה סידורים לעשות. זה לא יעורר חשד? מי היה הבן אדם הראשון שאותו שאול מתחקר? את הנער. ומה הנער יגיד לו? הוא נשאר לבד, הוא אמר לי שיש לו עוד כמה סידורים. ברור ששאלו יעלה על זה. אבל לפי ההסבר הזה זה הרבה יותר מובן, בגלל שמתני הוא נפגש עם דוד? הוא נפגש עם דוד כשהנער היה בריצה רחוק ובדרך חזרה – סדר הפסוקים באמת לא מתאים לכך. נסתכל בפסוקים עצמם; "וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשֹּׁדֵד לְמוֹעֵד דָּוִד וַנֶּעַר קָטָן עִמּוֹ: וַיֹּאמֶר לְנִעְרוֹ רַץ מִצָּא נָא אֶת הַחֲצִים אֲשֶׁר אֲנִי מוֹרֶה הַנֶּעַר רָץ", זה אחרי שיונתן ירה כבר חץ אחד, "וְהָיָה יָרֵה הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ" – זאת אומרת, את החץ השני הוא יורה הרבה הרבה יותר רחוק. "וַיָּבֵא הַנֶּעַר עַד מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרֵה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרָי הַנֶּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּךָ וְהִלָּא" – זה הרבה יותר רחוק. "וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרָי הַנֶּעַר מְהֵרָה חוֹשֶׁה אֶל תַּעֲמֹד", למה הנער עומד? הוא עומד כי הוא משתומם, הוא לא מבין מה קורה פה, למה יונתן ירה את זה כל כך רחוק? "וַיִּלְקֹט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת הַחֲצִים וַיָּבֵא אֶל אֲדֹנָיו: וְהַנֶּעַר לֹא יָדַע מְאוּמָה אֵף יְהוֹנָתָן

את ההתחלה של ראש החודש. אומר הרש"ר הירש 'כינינו זאת איוולת, משום שהרי אין לבסס מערכת חישוב זמן על ראיית הירח החדש בלבד' – אתה לא יכול לבסס הכל רק על הראייה, 'כאשר בהיות השמים מעוננים, יכולים לחלוף שבועות ללא יכולת ראות. יתירה מזאת, עצם הציפייה לראייתו מניחה חישוב מראש של אפשרות זו'. הרי אתה מצפה לראות אותו בסביבות עשרים ותשעה שלושים יום, זאת אומרת שיש לך איזה חשבון שהירח אמור להיראות בשלב הזה. 'ואכן למדים אנו מתורה שבעל-פה, כי ביסוד קביעת ראשי החודשים היה מונח חישובו של הרגע, בו עתידה הלבנה להיגלות'. היה חשבון מדויק עד הדקה מתי הירח אמור להיוולד. 'תוצאות חישוב זה שימשו כביקורת לדבריהם של עדי הראייה'. כך למשל המשנה עם רבן גמליאל ורבי יהושע, לפי מה לקבל את העדים ולפי מה לא. 'ולא עוד, אלא אם לא הופיעו עדים ביום השלושים, הפך יום השלושים ואחד לראש חודש, אף ללא עדי ראייה'. עכשיו נראה הוכחה יפה שהוא מוכיח מהפרק שלנו – 'והרי כבר אמר דוד ליהונתן: "הנה - חדש מחר"', איך הוא ידע בלי לראות? ברור שלא ראו את זה יום קודם. 'ידוע ידע אפוא עוד ביום הקודם, כי למחרתו יהיה ראש החודש. ומפסוק כ"ז, "ויהי ממחרת החדש השני", אף מוכח כי כבר בימי שאול חגגו שני ימי ראש חודש, כבימינו. והרי נוהל זה יסודו בחישוב מחזור הירח, וסידור החודשים בסירוגין, מלא וחסר, הנובע מכך'. בקיצור, ודאי וודאי שידעו את החשבון. אז אם ידעו את החשבון בשביל מה צריך את הראייה? אז פה אנחנו מגיעים ליסוד. 'מועד', משורש 'יעד' - לזמן התוועדות (קרוב ל'יחד'), והוראתו, מקום שנקבע להתוועד בו (מכאן: "ונועדתי לך שם", "אהל מועד"), או זמן שנקבע להתוועד בו; וזה פירושו של 'מועדים' כאן, זמנים שנקבעו, כדי שניוועד בהם אנחנו עם ה'. התוועדות זו צריכה להיות, אם לדבר בלשון בני אדם, חופשית משני הצדדים'. מפגש הדדי. 'לא כאדון, המצווה אליו את עבדיו, אלא ה' הוא, המבקש אליו את עמו, ועל כן יקבע את הזמן, בו יבוא אליו, בקווים כלליים בלבד, תוך השארת מרווח, ועל עמו יטיל את הקביעה המפורטת יותר במסגרת מרווח זה, למען יהיה מועד ההתוועדות תוצאה של בחירה הדדית. ואנו מדגישים את ההדדיות. לו היו התחלות חודשינו, והחגים התלויים בהן, קשורים בדיוק לפרקי זמן פלנטאריים-אסטרונומיים, באופן שמחזור הירח יכרוך אחריו מאליו את ה'מועד' והמועדים, הרי היינו אנו ואלוהותנו, כביכול, כפופים לכורח העיוור השליט בתהליכי הטבע, ומועד ראש החודש היה מעניק סיוע רציני לאליליות שבפולחן הטבע'. זאת אומרת, אם המועד שנקרא 'ראש חודש' היה תמיד נקבע לפי המולד האסטרונומי וזהו, בלי שום אפשרות של מרווח, בלי שום אפשרות של בחירה, אז בעצם המשמעות הייתה שהכל כבר קבוע מראש, הכל הולך לפי כללים עיוורים, כך הטבע עובד וזהו. 'אולם הן כזאת לא יהיה. תפישה מפתה ומשחיתה זו יש לשלול בצורה הנמרצת ביותר, דווקא משום היותה כה סבירה. לא פגישת גופים שמימיים, לא התמזגות הירח עם השמש ושפיעת אור חמה עליו מחדש, הם הגורמים להתחלת חודש, ולא להם

נועדה חגיגת ראש החודש. אלא, בגלל מה חוגגים ראש חודש? 'כל אימת שיתמזג ירח עם שמש, ויקבל מחדש את אורו, אחת שואל ה', כי שוב ימצא אליו עמו, ושנית יזרח עליו אורו, בכל מקום ובכל מקרה, בו ניגף עמו על דרכו מפני קדרות היורדת עליו'. מגיע ראש חודש, הירח מתחדש ומקבל עוד פעם אור מהשמש, אומר הקב"ה, זה הזמן שאני רוצה שניפגש ביחד. כמו שהירח מקבל אור מהשמש ומתחדש, ככה אני רוצה שגם אתם תקבלו ממנו אור ואנחנו נתחדש. 'התקרבות הירח אל השמש אך סמל הוא ועילה לחידוש התוועדותנו עם ה'. חידוש הירח הוא סמל ועילה להתחדשותנו אנו. 'מועד', מילולית - פגישה. ובכן, לא התופעה האסטרונומית ולא החישוב האסטרונומי, כי אם אנו, נציגות כלל ציבורנו, יוצרים את ה'חודש' שלנו, וקובעים את יום ה'מועד' שלנו, יום בו אנו מתוועדים עם ה'. מכאן ההלכה: 'מצוה לקדש על הראייה'; לא די בוודאות אובייקטיבית אסטרונומית, אלא דרושה הבחנה סובייקטיבית. עד כדי כך, הרי המשנה אומרת בסוף פרק שלישי של מסכת ראש השנה שאם גם בית הדין וגם כל ישראל ראו את המולד של הירח ולא הספיקו לומר מקודש והשמש שקעה, החודש לא מקודש. למה? כולם ראו! לא. זה תלוי בהכרזה שלנו. ומכאן מגיע הסיפור – הרי כל הוויכוח בין רבן גמליאל ורבי יהושע, שרבן גמליאל אמר לרבי יהושע, אני רוצה שביום הכיפורים שחל בחשבון שלך תבוא אלי עם מעות, עם מוקצה – ואז רבי יהושע הצטער על זה מאוד, על זה בא רבי עקיבא ואמר לו, "אלה מעדי ה' אשר תקראו אתם במעדים", כתוב חסר – 'אתם', אתם. אתם. בגלל שזה העניין ובמיוחד בראש חודש. אתם אלו שקובעים את המפגש. ולמה זה דווקא ברגע שהירח נולד? בגלל שההתחדשות של הירח היא בעצם סמל להתחדשות שלנו. אנחנו אומרים את זה בקידוש לבנה, 'שהם עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו'. המדרש⁸ אומר 'ולכך מסר הקדוש ברוך הוא סוד הלבנה לישראל שיהיו הם מונים בה והעובדי כוכבים מונין לחמה, לומר מה חמה אינה אלא ביום כך אין מושלים אלא בעולם הזה, ומה החמה היא של אש כך הם עתידין לידון בה שנאמר כי הנה היום בא בוער כתנור, וכשם שהלבנה נראית ביום ובלילה כך ישראל מושלים בעולם הזה ובעולם הבא, וכשם שהלבנה היא של אור כך ישראל נוחלין האור שנאמר אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, ואומר קומי אורי כי בא אורך, ולכך נאמר החדש הזה לכם שיהא שלכם שאתם בדוגמתה'. אתם כמו הלבנה. וכמו שהלבנה מתחדשת בתחילת החודש, היא מקבלת אור מלמעלה, כך גם אתם מתחדשים, וזה המפגש שלכם עם ריבונו של עולם, וזה בדיוק להיפך מלהיות כפוף לחוקי הטבע לגמרי. מי שמסתכל רק על החשבון האסטרונומי מבחינתו יש משהו עיוור שקובע את הכל וזהו. אבל אדרבא, זה לא כך – כדי לקבוע זמן, כדי לקבוע ראש חודש, צריך שותפות שלנו, בחירה שלנו, הכרזה שלנו. וזה המקום להתחדשות.

⁸ שמות רבה פרשת בא, פרשה ט"ו, סימן כ"ז

עם ישראל ככלל נמשל ללבנה, אבל המייצג של כלל ישראל זה דוד המלך. אני חוזר לרש"י בראש השנה, 'דוד מלך ישראל נמשל ללבנה שנאמר בו כסאו כשמש נגדי כירח יכון עולם'. יש משהו נפלא שאומר רבנו בחיי⁹ בפרשת וישב על שני הבנים שנולדים ליהודה מתמר, פרץ וזרח, 'ויקרא שמו זרח. זרח על שם החמה, פרץ על שם הלבנה' – זרח, השמש זורחת. למה פרץ זה על שם הלבנה? הרמב"ן אומר בגלל שהלבנה נפרצת, כלומר, היא לא שלמה תמיד, היא נפחתת ומתוספת, יש לה עליות וירידות – זה העניין של פרץ, דבר שהוא לא שלם, דבר שהוא נפרץ. 'ומלכות בית דוד בא מפרץ שהוא כנגד הלבנה. וידוע כי ימות הלבנה כ"ט יום, ועל כן תמצא מפרץ בן יהודה עד צדקיהו, המלך האחרון של בית דוד, 'כ"ט איש, כיצד: פרץ, חצרון, רם, עמינדב, נחשון, שלמון, בעוז, עובד, ישי, דוד, נמצא דוד עשירי לפרץ. מדוד עד יהויכין תמצא י"ט מלכים, כולם מלך בן מלך, ואלו הן: שלמה, רחבעם, אביה, אסא, יהושפט, יהורם, אחזיהו, יואש, אמציה, עזיהו, יותם, אחז, יחזקיה, מנשה, אמון, יאשיהו, יהואחז, יהויקים, יהויכין, צדקיהו. הם כ"ט איש כנגד ימות הלבנה, וכשם שהלבנה שוקעת אחר כ"ט יום, כן מלכות בית דוד נפסקה וחרב המקדש בימי צדקיהו שהוא כ"ט לפרץ'. מלכות בית דוד היא כנגד הלבנה. למה? הלבנה מקבלת את האור שלה ממה שהיא עליון יותר. מלכות בית דוד זו אותה מלכות שמקבלת את האור שלה מלמעלה. דוד המלך היה מלך עניו, מלך צנוע, מלך שלא החזיק את הכל אצל עצמו, אלא הכפיף את עצמו למי שמעליו. הרי חז"ל אומרים עירא היאירי היה רבו של דוד המלך, ובזמן שדוד המלך היה יושב ולומד תורה לפני עירא היאירי, עירא היה יושב על הספסל ודוד המלך היה יושב על הרצפה. לכן חז"ל אומרים, בעזרה, בבית המקדש אסור לשבת חוץ מלמלכי בית דוד. למה? בגלל שאם אתה יושב בעזרה זה מראה שיש לך כבוד לעצמך, אבל אצל מלכי בית דוד לא היה להם שום דבר משל עצמם, הכל היה רק כבוד של מעלה. לכן דוד הוא כנגד הלבנה.

עכשיו נחזור לערב ראש חודש. השלב הזה שהגמרא אומרת בראש השנה, רבי שולח את ר' חייא, לך לעין טב ותקדש את החודש ותשלח לי סימן 'דוד מלך ישראל חי וקיים' – מה אומר הסימן הזה? מה הוא רצה להגיד בזה? מה הזמן הכי חשוב בחודש, ההתחלה והסוף – כלומר, העשרים וארבע שעות האחרונות לפני קידוש החודש, או במילים אחרות, ערב ראש חודש. זה המצב הכי חשוב מבחינת הלבנה, לא רואים אותה בכלל. ר' יהודה הנשיא שולח את ר' חייא בערב ראש חודש לקדש את החודש. ומה הוא אומר לו, איזה סימן? 'דוד מלך ישראל חי וקיים', מה הוא אומר לו? הלבנה תתחדש. כשאתה מקדש את החודש פירושו של דבר, אתה בזה מכריז על ההתחדשות החדשה של הלבנה של החודש הנכנס. ומה שזה אומר זה שלמרות שעכשיו אתם לא רואים את הלבנה בכלל

⁹ רבנו בחיי, בראשית פרק ל"ח, פסוק ל'.

ואתם עלולים לחשוב שלא תראו אותה יותר אף פעם, אל תדאגו – הירח החדש יתחדש, אתם תראו את הלידה של הירח החדש. הירידה הזו היא רק ירידה זמנית, זו ירידה לצורך עלייה. בסופו של דבר יולד החודש החדש. איך ר' יהודה הנשיא קורא לזה? 'דוד מלך ישראל חי וקיים'. מה זה אומר? גם בתקופה הכי חשוכה של עם ישראל, של מלכות בית דוד, אחרי שצדקיהו המלך, הדור העשרים ותשעה, מפסיק למלוך, ובית המקדש נחרב, ונראה לך שהעסק הזה נגמר ואין לו שום סיכוי להתחדש – לא, דוד מלך ישראל חי וקיים. זה יתחדש. אל תדאג. 'שהם עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו'. הם עתידים להתחדש. זה היה הסימן שרבי ביקש מר' חייא לשלוח ודווקא בערב ראש חודש. כי זה הזמן הכי חשוך שיש. 'דוד מלך ישראל חי וקיים'. זה יתחדש. נחזור לפרק שלנו, הסיפור של יונתן ודוד. הרי מה הפרק הזה מתאר? יונתן היה בטוח ששאל מוכן להחזיק את דוד אצלו בארמון. ואם יש בעיה זו בעיה זמנית רק בגלל ששאל נמצא עכשיו ברוח רעה אבל תוך שבוע-שבועיים דוד יוכל לחזור בחזרה. מה התגלה בפרק הזה? התגלה ליונתן שאין דרך חזרה. 'וידע יהונתן כי כלתה הרעה לדוד מעם אביו'. הוא מבין שהעסק נגמר, דוד לא יכול לחזור חזרה אל הארמון. אין זמן יותר שפל ויותר נמוך אצל דוד מהזמן הזה. אין זמן יותר שפל. אם עד עכשיו היה לדוד מקום לחזור בחזרה אל הארמון ואיכשהו להסתפח אל בית המלוכה – אין. העסק נגמר. ומה עושה יונתן ברגע הזה? באותו רגע שבו יונתן תופס את העניין הוא נפגש עם דוד, כורת עימו ברית, ומה הוא אומר לו? 'ה' יהיה ביני ובינך ובין זרעי ובין זרעך עד עלם'. מה בעצם הוא אומר לדוד? דוד מלך ישראל חי וקיים. זה מה שהוא אומר לו. הוא אומר לו למרות שעכשיו אתה בנקודה הכי שפלה שלך – ותחשבו על זה, אדרבא, בגלל שאתה לא יכול לחזור לארמון, אתה כבר לא טפל לשאול, למלכות שאול. גמרנו, הקשר הזה הסתיים. מכאן אתה מתחיל לצמוח לעצמך. ומכאן זה רק דרך כלפי מעלה. זה השלב של ערב ראש חודש, השלב שהכי חשוך, אבל זה שהכי חשוך זה בגלל שסיימנו עם החודש הקודם, ועכשיו אנחנו הולכים לקראת ההתחלה החדשה. מכאן זו רק דרך כלפי מעלה. ופה אני חושב אפשר למצוא קשר מהותי בין ערב ראש חודש לבין ההפטרה של 'מחר חדש'. ערב ראש חודש זה הזמן שבו אנחנו מסתכלים קדימה ואומרים תהיה התחדשות, דוד מלך ישראל חי וקיים. זה נדמה לי מה שהרב מאיר בלומנצוויג רצה להגיד – יש סיכוי להתחדשות, העסק הזה הוא נצחי, בסוף הלבנה הזו תתחדש, דוד מלך ישראל חי וקיים. וזה מה שיונתן ודוד כורתים ביניהם בשלב הכי נמוך של דוד, כשמתברר ליונתן שאין כבר דרך חזרה, אז אומר יונתן תדע לך, דוד מלך ישראל חי וקיים, ובסופו של דבר אתה זה שתהיה המלך.